

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Уперенко М.О.

_____
“ ____ ” _____^(підпис) 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
за напрямом підготовки 6.03051 «Економічна теорія»

на тему: **«Конкурентна політика в Україні»**

Виконавець:

студентка факультету економіки та
управління підприємництвом
Марушкевич Анастасія Олександрівна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Уперенко Микола Опанасович

_____
/підпис/

Одеса 2019

АНОТАЦІЯ

Марушкевич А. О. «Конкурентна політика в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Економічна теорія». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі розглянуті теоретичні основи конкурентної політики в історичній ретроспективі та на сучасному етапі розвитку економічної думки.

Проаналізована структура товарних ринків в Україні та проведена оцінка особливостей конкурентної політики в Україні.

Запропоновані напрями протидії деформації ринковому механізму на конкурентних ринках, розроблені шляхи активізації конкуренції на олігопольному ринку, а також обґрунтовані заходи щодо удосконалення системи конкурування природних монополій

Ключові слова: конкуренція, конкурентна політика, товарний ринок, олігополія, монополія, антимонопольний контроль, удосконалення.

ANNOTATION

Marushkevich A.O. «Competitive Politics in Ukraine».

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty «» for the educational program «Eeconomic theory». – Odessa National Economics University. – Odessa, 2019.

The paper considers the theoretical foundations of competition policy in the historical retrospective and at the present stage of development of economic thought.

The structure of commodity markets in Ukraine is analyzed and an estimation of the features of the competitive policy in Ukraine is conducted.

The proposed ways of counteracting the deformation of the market mechanism in competitive markets, ways of intensifying competition in the oligopolistic market, as well as grounded measures to improve the system of competition of natural monopolies have been developed.

Key words: competition, competition policy, commodity market, oligopoly, monopoly, antitrust control, improvement.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СУЧАСНІСТЬ	7
1.1. Теорії конкуренції в історії економічної думки	7
1.2. Теоретичні та інституційні засади сучасної ринкової конкуренції в Україні. Види конкуренції.....	13
1.3. Методи конкурентної боротьби та особливості конкуренції в умовах перехідної економіки	21
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ТОВАРНИХ РИНКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	30
2.1. Структура товарних ринків в Україні	30
2.2. Шляхи активізації конкуренції на олігопольному ринку.....	36
2.3. Монополізовані ринки та антимонопольний контроль.....	41
2.4. Протидія деформації ринковому механізму на конкурентних ринках.....	46
РОЗДІЛ 3. КОНКУРЕНЦІЯ ТА ПРИРОДНІ МОНОПОЛІЇ.....	52
3.1. Державне регулювання конкурентного середовища.....	52
3.2. Природна монополія як об'єкт конкурентної політики	60
3.3. Удосконалення системи конкурування природних монополій	67
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Лібералізація національної економіки періоду 1990-х років запустила в Україні механізм конкуренції, але об'єктивно не змогла забезпечити його ефективної роботи. Конкуренція не є безумовним благом навіть у розвинених країнах, не говорячи вже про монополізовану економіку пострадянської України з деформованою інституційною структурою. Для забезпечення ефективної роботи конкурентного механізму вона потребує потужної противаги у вигляді конкурентної політики держави.

Перші паростки конкурентної політики в Україні з'явилися одразу по оголошенню курсу на ринкову трансформацію. Зокрема у 1992 році прийнято Закон України «Про обмеження монополізму та припинення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», яким запроваджувалися основні засади протидії монополізму і розвитку конкуренції в Україні; у 1993 році було створено Антимонопольний комітет України, до повноважень якого віднесено нормотворчу діяльність у сфері антимонопольної діяльності та розвитку конкуренції, дослідження ринків та встановлення монопольного становища окремих суб'єктів господарювання на них, розпорядчі та каральні функції по відношенню до порушників антимонопольного законодавства та ін.; у 1994 році запущено Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції як інструмент радикального запуску конкурентного середовища в Україні та ін. С тих пір конкурентна політика України у процесі власного вдосконалення пройшла цілий ряд системних перетворень, в основу яких було прокладено як вимоги базових програм розвитку вітчизняної економіки, так і висновки ґрунтовних наукових досліджень.

Незважаючи на це, на сучасному етапі реалізація конкурентної політики в Україні здійснюється в умовах слабкого бізнес-середовища, що характеризується високим рівнем корупції, незахищеності прав власності, слабкою правовою системою дотримання контрактів та розповсюдженим фактом ухилення від сплати податків; недостатності довіри до судової влади,

подолання чого можливе через зменшення часу очікування рішень господарського суду і розроблення ефективного механізму їх практичного виконання.

Стан наукового дослідження. Проблеми розвитку конкурентної політики в Україні стали предметом дослідження багатьох українських вчених-економістів, серед яких можна виділити таких авторів, як: З.М. Борисенко, Н.О. Бугаєнко, Ю.О. Гайдученко, Д.Є. Денисенко, О.Я. Дзядичев, Т.М. Квятко, А.П. Киглюк, І.В. Коваленко, А.А. Костусєв, В.Д. Лагутін, Н.Л. Михальчишин, О.В. Пожуєв, Ю.Б. Росецька, М. В. Соболева, Г.І. Филіук, С.О. Черненко та ін. Детально аналізуючи широкий спектр завдань, форм реалізації, інструментарію, а також окремі недоліки здійснення конкурентної політики в Україні, ці вчені зазвичай розходяться в думках щодо сутності конкурентної політики, особливостей її прояву в умовах українських реалій. Звідси впливають й існуючі дискусії щодо проблем та перспектив розвитку конкурентної політики в Україні.

Метою роботи є дослідження сутності та особливостей конкурентної політики в Україні.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити наступні **завдання:**

- охарактеризувати теорії конкуренції в історії економічної думки;
- розглянути теоретичні та інституційні засади сучасної ринкової конкуренції в Україні, а також її види;
- описати методи конкурентної боротьби та особливості конкуренції в умовах перехідної економіки;
- проаналізувати структуру товарних ринків в Україні;
- обґрунтувати шляхи активізації конкуренції на олігопольному ринку;
- розглянути монополізовані ринки та особливості антимонопольного контролю;
- визначити напрями протидії деформації ринковому механізму на конкурентних ринках;

- з'ясувати особливості державного регулювання конкурентного середовища;
- розглянути природну монополію як об'єкт конкурентної політики;
- обґрунтувати напрями удосконалення системи конкурування природних монополій.

Об'єктом дослідження в роботі виступає державна конкурентна політика.

Предметом дослідження в роботі є особливості проведення на напрями удосконалення конкурентної політики в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою для написання роботи стали такі загальнонаукові методи: термінологічного, порівняльного та статистичного аналізу, синтезу, індукції та дедукції, наукової абстракції; узагальнення та ін.

Структура роботи. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки.

1. Основи теорії конкуренції були закладені представниками класичної школи політекономії А. Смітом та Д. Рікардо, результатом вивчення яких стали модель досконалої конкуренції та теорія абсолютних і відносних конкурентних переваг. Представники неокласичної школи здійснили перехід від аналізу конкуренції на макрорівні до мікрорівня і розглянули сутнісні умови конкуренції. Надалі, на рубежі XIX-XX ст. на перший план вийшли проблеми співвідношення конкуренції і монополізму. Завдяки роботам Е. Чемберліна і Дж. Робінсона переважаюча модель досконалої конкуренції змінилася теорією недосконалої і монополістичної конкуренції. Дж. Кейнс обґрунтував необхідність державного втручання в економіку і процеси конкуренції. Значний внесок в розвиток теорії конкуренції здійснив М. Портер: він узагальнив погляди різних економічних шкіл і запропонував власну модель п'яти конкурентних сил, які формують структуру галузі.

2. Конкуренція – це сукупність об'єктивних відносин, перш за все, економічних, між господарюючими суб'єктами в умовах ринку, що носять динамічний характер постійного суперництва товаровиробників за прихильність споживачів на основі певних переваг своєї продукції (послуг). В свою чергу конкурентна політика - це діяльність держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин з метою захисту та стимулювання економічної конкуренції, боротьби із зловживанням монопольним становищем, захисту законних інтересів суб'єктів господарювання, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентоспроможного національного виробництва. З початком ринкових реформ у незалежній Україні сформувались інституційні основи здійснення конкурентної політики. Провідна роль у функціонуванні здорового конкурентного середовища в Україні належить державі, яка здатна своїми економіко-правовими інструментами створювати всі необхідні передумови для

належного розвитку конкуренції у національній економіці та забезпечувати стійкі позиції як великим, так і середнім та малим вітчизняним підприємствам.

3. Конкурентна боротьба – це динамічний процес, що передбачає застосування певних методів. Як правило, на конкурентному ринку суперники використовують різні методи боротьби: цінові, нецінові та недобросовісні. У перехідній економіці антимонопольна діяльність спрямована на: визначення сфер природної монополії та формування системи регулювання діяльності її суб'єктів; створення правових, економічних і організаційних умов для функціонування ринкового механізму господарювання на конкурентних ринках.

4. Аналіз структури товарних ринків в Україні показав, що більшість українських підприємств діє в конкурентному середовищі. Майже половина продукції обертається на загальнодержавному і регіональних ринках, де структурні обмеження конкуренції відсутні. Близько 29% загального обсягу товарів і послуг виробляється суб'єктами господарювання, які діють на ринках, де можливо колективне домінування. При цьому на багатьох олігопольних ринках існує гостра конкуренція. На ринки, де можливості конкуренції істотно обмежені структурними особливостями, припадає менше 23% обсягу виробництва, в тому числі на ринки, де структурні передумови конкуренції практично відсутні - приблизно 10%. Дані кон'юнктурних досліджень свідчать, що понад 30% промислових підприємств, близько 25% будівельних організацій, 55% підприємств транспорту, понад 60% підприємств торгівлі відчувають значну конкуренцію з боку вітчизняних підприємств. Однак в ряді важливих галузей конкуренція відсутня або носить «джентльменський» характер.

5. Значна частина вітчизняних товарних ринків має олігопольну структуру. Світовий досвід свідчить, що на таких ринках можливо поєднання суттєвої економії від масштабу з розвитком конкуренції. На значній частині олігопольних ринків також існує гостра конкуренція, але в Україні переважають олігопольні ринки, для яких характерні структурні ознаки «жорсткої» олігополії. На таких ринках існує підвищена небезпека обмеження конкуренції

внаслідок змови або паралельної поведінки учасників. З метою запобігання цьому необхідно домагатися зниження бар'єрів входу на олігопольні ринки, налагодити дієвий контроль за економічною концентрацією (особливо за горизонтальними злиттями). Для більш ефективної боротьби з картелями доцільно внести зміни в конкурентне законодавство.

6. Монополізація в нашій країні є майже тотальною - монополізованими є не окремі ринки, а цілі галузі і сфери економіки. Монополізованими є не тільки сфера виробництва, але й посередництво, торгівля, сфера послуг. Сьогодні можна виділити найбільш монополізовані галузі України: паливно-енергетичний комплекс, реалізація нафтопродуктів, ринок послуг із реалізації авіаційного пального, вугільна галузь та ін. Тому необхідний жорсткий контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції в даних галузях, а також регулярний розрахунок показників концентрації, виявлення бар'єрів входу і т.п. Умовою ефективної конкурентної політики є система спостереження за ринками і поведінкою підприємств.

7. Конкурентні ринки зазвичай привертають найменше увагу антимонопольних органів. Однак на функціонування багатьох таких ринків в Україні негативно впливає необґрунтоване втручання владних структур, а також діяльність монопольних утворень на суміжних ринках. Тому важливе значення для ефективної роботи конкурентних ринків має діяльність Антимонопольного комітету щодо попередження та припинення антиконкурентних дій органів виконавчої влади і місцевого самоврядування. Конкуренція на таких ринках найчастіше обмежується через недостатнє інформування їх учасників. Тому одна з найважливіших завдань державних органів - створення загальнодоступної системи інформації про ціни на різних товарних ринках, обсяги попиту та пропозиції.

8. Державне регулювання конкурентного середовища - це необхідний інструмент досягнення балансу між публічними та приватними інтересами. Основними складовими системи державного регулювання економічної конкуренції в Україні є: нормативно-правове регулювання; надання дозволів на

економічну конкуренцію та узгоджені дії; контроль за станом конкурентного середовища; застосування до порушників санкцій. Зазначені складові дозволяють створити певний механізм регулювання економічної конкуренції в Україні. Державний механізм регулювання економічної конкуренції - це сукупність засобів правового та економічного, організаційного характеру, у межах, визначених законом, впливу держави на структуру ринку та економічну поведінку його суб'єктів, які дають змогу здійснювати ефективний розподіл ресурсів і, як наслідок, підвищення добробуту населення та розвиток економіки держави. Ключове питання розвитку вітчизняного конкурентного законодавства - пошук критеріїв для встановлення меж державно-правового втручання у сферу конкуренції.

8. Природні монополії – це фірми, які контролюють весь ринок певних товарів або послуг в силу володіння унікальним джерелом природних ресурсів або в силу того, що збільшення числа конкуруючих фірм на цьому ринку просто неефективно. До основних ознак природних монополій відносять: високі бар'єри входу на відповідний товарний ринок і виходу з нього; позитивний ефект від масштабу, низьку еластичність попиту на їх продукцію; стратегічне значення для економічної безпеки держави. Сучасні тенденції розвитку економіки України відзначаються високою соціально-економічною та політичною значущістю природних монополій - виробництво та постачання електричної енергії, транспорт, водопостачання, видобування і транспортування нафти і газу та інші базові галузі.

9. Забезпечення рівного доступу до ринків природних монополій усіх зацікавлених суб'єктів господарювання незалежно від форми власності сприятиме їх демонополізації у напрямі формування конкурентних переваг, мінімізації трансакційних витрат, а, отже, підвищенню якості відповідних товарів, послуг й суспільного добробуту загалом. Посилення відповідальності суб'єктів господарювання за результати діяльності через постійний моніторинг їх відповідності вітчизняним та європейським стандартам позитивно вплине на конкурентоспроможність галузей на внутрішньому і зовнішньому ринках, а

також підвищить їх інвестиційну привабливість, у тому числі для іноземних інвесторів. Використання у процесі державного регулювання діяльності природних монополій суворого адміністрування є необхідною передумовою ефективного функціонування і стабільного розвитку суб'єкта ринку, що перебуває у стані природної монополії. Вирішення проблем державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій сприятиме їх позитивному розвитку, збалансуванню інтересів суспільства, самих суб'єктів та споживачів їхніх товарів і послуг. Комплексна реалізація пріоритетів цінового (тарифного) регулювання природних монополій - перехід до стимулюючих методів ціноутворення, підвищення ефективності цінового регулювання, поліпшення умов (ціни) доступу до мережі, відшкодування економічно обґрунтованих витрат суб'єктів природних монополій та суб'єктів суміжних ринків, впровадження ефективних стимулів до зниження витрат і підвищення якості продукції та послуг, вільне ціноутворення на конкурентних суміжних ринках, захист прав споживачів та конкуренції - дасть можливість забезпечити модернізацію, фінансове оздоровлення та поліпшення інноваційно-інвестиційних умов у природномонопольній сфері економіки України.

Крім того, можливо додати наступні пропозиції та рекомендації:

- 1) У сучасній теорії конкуренції необхідно в більшій мірі висвітлити специфіку конкурентної боротьби кластерів, альянсів, віртуальних організацій.
- 2) Сучасна теорія конкуренції повинна відображати досвід та особливості її зв'язків з системою інститутів, їх стимулюючого або гальмуючого впливу.
- 3) В теорії слід приділяти більше уваги державному формуванню конкурентів середовища та ролі міжгалузевих інститутів.
- 4) На практиці державі слід посилити покарання за недобросовісну конкуренцію.
- 5) За прикладом Японії, спеціальні державні структури повинні постачати фірмам інформацію про перерозподіл ринкової кон'юктури на світовому ринку, появу нових споживчих ніш, зміну політики і попиту на ринках держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика: монография / Г. Л. Азоев. - М.: Центр экономики и маркетинга, 2006. - 208 с.
2. Азрилиян А.Н. Малый экономический словарь / А.Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 2000. – 1088 с.
3. Базилевич В. Разгосударствление естественных монопольных структур в Украине / В. Базилевич, Г. Филюк // Экономика Украины. - 2002. - № 3. - С. 35-42.
4. Базилевич В.Д. Природні монополії / В. Д. Базилевич, Г. М. Филюк. – К. : Знання, 2006. – 367 с.
5. Бакальская Е.В. Методы конкурентной борьбы / Е.В. Бакальская // Аллея науки. – 2017. - №16. – С. 445-449.
6. Бакальская Е.В. Ценовые способы повышения конкурентоспособности аптечной сети / Е.В. Бакальская, Е.А. Ерофеева // Аллея науки. - 2017. - № 9. - С. 487- 493.
7. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. - М.: Дело Лтд, 1994. – 720 с.
8. Борисенко З. Державне регулювання природних монополій / З. Борисенко // Управління сучасним містом. - 2012. - № 7-9. - С. 96-106.
9. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики: підручник / З.М. Борисенко. - К.: Таксон, 2004. - 704 с.
10. Бугаєнко Н. Державне регулювання та механізм конкуренції на товарних ринках: взаємодоповнення чи домінування? / Н. Бугаєнко // Вісник Антимонопольного комітету України. – 2007. – № 2. – С. 28–34.
11. Бурба В.В. Основы антимонопольной деятельности: Учебное пособие / В.В. Бурба, О.А. Ломовцева. - Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. – 116 с.
12. Варламова А.Н. Правовое регулирование конкуренции / А.Н. Варламова. – М.: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 2000. – 275 с.
13. Венгер В. В. Державне регулювання природних монополій в Україні:

- напрями вдосконалення / В. В. Венгер // Економіка підприємства. – 2010. – № 3. – С. 65–72.
14. Венгер В. В. Ринкова влада та картельні змови на олігопольних ринках / В. В. Венгер // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. - 2014. - Вип. 6(1). - С. 165-168.
  15. Венгер В.В. Регулювання діяльності природних монополій: теорія і практика / В. В. Венгер. – К.: ІЕ і П НАНУ, 2007. – 204 с.
  16. Вильсон Дж. Естественные монополии в России: история и перспективы развития системы регулирования / Дж. Вильсон, В. Цапелик // Вопросы экономики. - 2005. - № 11. - С. 80-87.
  17. Волкова В. В. Моделювання взаємодій підприємств в умовах олігополії / В. В. Волкова, К. В. Дубровіна // Економічний простір. - 2016. - № 112. - С. 5-16.
  18. Волошин А.В. Эволюция теорий конкуренции и конкурентоспособности в экономической науке / А.В. Волошин, Ю.Л. Александров // Фундаментальные исследования. – 2017. - №4. – С. 330-338.
  19. Гайдученко Ю. О. Конкурентна та антимонопольна політика держави в Україні / Ю. О. Гайдученко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. - 2010. - Вип. 10. - С. 21-25.
  20. Галица И.А. Конкуренция в условиях глобализации: новые аспекты / И.А. Галица // Общество и экономика. – 2009. – № 1. – С. 40-44.
  21. Гаран О. В. Сучасний стан розуміння державного регулювання конкуренції в Україні / О. В. Гаран // Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство. - 2018. - Т. 23, Вип. 2. - С. 45-55.
  22. Герасименко А. Еволюція теорії конкуренції в історії економічної думки XVIII–XX століть / А. Герасименко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2009. - № 1. - С. 102-114.
  23. Горина А.П. Дифференциация товара и неценовая конкуренция / А.П. Горина // Системное управление. – 2015. - №4. – С.41-49.
  24. Горкин А.П. Экономика и право: Энциклопедический словарь Габлера / А.П.

- Горкин, Н.Л. Туманова, Н.Н. Шаповалов. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 1998. – 432 с.
25. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18-22. - Ст.144.
26. Гуляев Г.Ю. Особенности развития конкуренции в современной экономике России: дисс... канд. экон. наук: 08.00.01 / Г.Ю. Гуляев. - Пенза, 2014. - 195 с.
27. Денисенко Д.Є. Сутність та види конкуренції у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених / Д.Є. Денисенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2012. - № 3. - С. 58-60.
28. Денисенко М. П. Формування державної конкурентної політики України в умовах євроінтеграції / М. П. Денисенко, А. В. Манько // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. - 2015. - № 6. - С. 22-29.
29. Державна програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції: схвалена Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року № 3757-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3757-12>
30. Джевонс У. С. Деньги и механизм обмена / У. С. Джевонс. - М.: Социум, 2005. - 186 с.
31. Дзядикевич О. Я. Еволюція розвитку теорії конкуренції та конкурентних переваг / О. Я. Дзядикевич // Інноваційна економіка. - 2016. - № 5-6. - С. 173-178.
32. Дятлов С.А. Инновационная гиперконкуренция как фактор развития экономической системы / С.А. Дятлов // Экономист. - 2012. - № 5. - С. 69-76.
33. Зверяков М. И. Становление рыночной экономики: монография / М. И. Зверяков. – О.: Пальмира, 2008. – 304 с.
34. Звіт Антимонопольного комітету України за 2018 рік. – К.: АМКУ, 2019. – 340 с.
35. Илышев А.М. Стратегический конкурентный анализ в транзитивной экономике России / А.М. Илышев, Н.Н. Илышева, Т.С. Селевич. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 480 с.

- 36.Квятко Т. М. Генезис наукових основ теорії конкуренції / Т. М. Квятко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2017. - Вип. 182. - С. 154-162.
- 37.Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. - М.: Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
- 38.Киглюк А. П. Методи конкурентної боротьби / А. П. Киглюк, Г. Т. Костромін // Наука - виробництву, 2016: зб. тез наук. конф. студ. і магістрантів, 14 квіт. 2016 р. - Кіровоград, 2016. – С. 92-93.
- 39.Кіїв О.І. Проблеми олігопольних ринків в Україні та формування конкурентного середовища / О.І. Кіїв // Вісник Львівського політехнічного національного університету. - 2015. - С. 468-472.
- 40.Кімяєва О. М. Формування інфраструктури функціонування природних монополій / О. М. Кімяєва // Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки. - 2014. - Вип. 10. - С. 386-393.
- 41.Клименко І. С. Природні монополії та державне регулювання природних монополій / І. С. Клименко // Управління проектами, системний аналіз і логістика. - 2012. - Вип. 9. - С. 85-89.
- 42.Коваленко І. В. Сучасні методи конкурентної боротьби у стратегії розвитку фірм / І. В. Коваленко // Європейські перспективи. - 2013. - № 11. - С. 209-214.
- 43.Конституція України: Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
- 44.Костусев А. А. Конкурентная политика в Украине / А. А. Костусев. – К.: КНЕУ, 2004. - 310 с.
- 45.Лагутін В. Д. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: монографія / В. Д. Лагутін. - К. : Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2008. - 308 с.
- 46.Лагутін В. Д. Пріоритети цінового (тарифного) регулювання природних монополій в Україні / В. Д. Лагутін, Ю. І. Боровик // Економіка України. - 2013. - № 7. - С. 44–58.
- 47.Ліщук В. Регулювання природних монополій: теорія, механізм реалізації та

- сучасні тенденції / В. Ліщук, М. Ліщук, А. Московчук // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2018. - № 1. - С. 8-16.
- 48.Макконнелл К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. - М.: Инфра-М, 2003. - 972 с.
- 49.Малахова Н.Б. Естественные монополии: сущность и институциональные механизмы регулирования: Монография / Н.Б. Малахова. – Харьков: ИД “ИНЖЭК”, 2006. – 344 с.
- 50.Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс. Т. 3. - М.: Наука. 1990. – 561 с.
- 51.Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. - М.: Директ-медиа, 2012. - 2127 с.
- 52.Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку: затверджена розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 р. № 49-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-02>
- 53.Милль Дж. С. Основы политической экономии / Дж. С. Милль. - М.: Прогресс, 1981. – 450 с.
- 54.Михальчишин Н. Л. Конкурентні відносини в умовах перехідної та ринкової економіки / Н. Л. Михальчишин // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – № 606. – С. 362–368.
- 55.Мочерний С.В. Економічний словник-довідник / С.В. Мочерний. – К.: Феміна, 2005. – 368 с.
- 56.Нельговский И. Е. Пути совершенствования административно-правового режима естественных монополий / И. Е Нельговский // Юрист. - 2002. - № 10. - С. 37-41.
- 57.Оберемко В.В. Конкуренция как среда функционирования торговой организации: сущность, виды, функции / В.В. Оберемко // Вестник БУКЭП. – 2012. - №1. – С.428-433.
- 58.Платонова Е.Д. Об общенаучных подходах к исследованию конкуренции и конкурентных отношений / Е.Д. Платонова // Современная конкуренция. - 2007. - №4. - С. 104-113.

- 59.Пожуєв О. В. Конкуренція та конкурентна політика підприємства під впливом державного контролю / О. В. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2010. - Вип. 43. - С. 233-246.
- 60.Попондопуло В. Ф. Коммерческое право / В. Ф. Попондопуло - М.: Юристъ, 2011. - 668 с.
- 61.Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.
- 62.Портер М. Конкуренция / М. Портер. - СПб.: Вильямс, 2010. - 495 с.
- 63.Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 50. - Ст.472.
- 64.Про Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції: Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 року № 3757-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3757-12>
- 65.Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №12. - Ст.64.
- 66.Про Концепцію вдосконалення регулювання природних монополій: Указ Президента України від 27 вересня 2007 року № 921/2007. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/921/2007>
- 67.Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності: Закон України від 18.02.1992 р. № 2132-ХІІ (втратив чинність) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №21. - Ст.296.
- 68.Про Основні напрями конкурентної політики на 2002-2004 роки: Указ Президента України від 19.11.2001 р. № 1097/2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1097/2001>
- 69.Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №30. - Ст.238.
- 70.Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 40. - Ст.2018.
- 71.Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.М.

- Лозовський, Е.Б. Стародубцева. – М.: Инфра-М, 1996. – 496 с.
- 72.Рикардо Д. Начала политической экономии и налогообложения / Д. Рикардо. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
- 73.Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции / Дж. Робинсон. - М.: Прогресс, 1986. - 472 с.
- 74.Росецька Ю.Б. Інституційні засади розвитку конкурентних відносин в економіці України / Ю.Б. Росецька. – Одеса.: ОДЕУ, 2008. – 167 с.
- 75.Рубин Ю.Б. Конкуренция: упорядоченное взаимодействие в профессиональном бизнесе / Ю.Б. Рубин. – М.: Маркет ДС, 2006. – 464 с.
- 76.Рубин Ю.Б. Теория и практика предпринимательской конкуренции: учеб. для студ. вузов / Ю. Б. Рубин. – М.: Маркет ДС, 2008. – 608 с.
- 77.Рязанов А.А. Эволюция теории конкуренции / А.А. Рязанов // Вестник Московского университета имени С.Ю. Витте. – 2017. - №2. – С. 21-30.
- 78.Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Эксмо, 2009. – 960 с.
- 79.Соболева М. В. Розвиток теорії монополістичної конкуренції / М. В. Соболева // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2016. - № 2(1). - С. 192-197.
- 80.Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: Теория организации промышленности / Ж. Тироль. - СПб.: Экономическая школа, 1996. - 745 с.
- 81.Узунов В.Н. Экономические и организационные предпосылки формирования оптимальных условий конкуренции в переходный период / В.Н. Узунов // Культура народов Причерноморья. - 2001. - № 22. - С. 65-67.
- 82.Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации / Р. А. Фатхутдинов. – М.: Эксмо, 2011. – 544 с.
- 83.Фелештин В.И. Современные тенденции развития теории конкуренции / В.И. Фелештин // Экономический журнал. – 2014. - №2. – С. 47-57.
- 84.Филюк Г. Конкурентна політика держави в умовах глобалізації / Г. Филюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. - 2009. - № 109. - С. 46-53.
- 85.Филюк Г. М. Високий рівень монополізації української економіки – бар'єр

- на шляху підвищення рівня її конкурентоспроможності / Г. М. Филюк // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. - 2015. - Вип. 10. - С. 102-109.
86. Хайек Ф. Конкуренция как процедура открытия / Ф. Хайек // Международная экономика и международные отношения. – 1989. - №12. – С. 5-17.
87. Хамел Г. Конкуренция за будущее. Создание рынка завтрашнего дня / Г. Хамел, К. К. Прахалад. - М.: Олимп-бизнес, 2002. – 288 с.
88. Чемберлин Э. Х. Теория монополистической конкуренции / Э. Х. Чемберлин. - М.: Директмедиа Пабблишинг, 2008. – 411 с.
89. Чепурин М.Н. Курс экономической теории / М.Н. Чепурин, Е.А. Киселева. - Киров: АСА, 2006. - 832 с.
90. Черненко С.О. Конкуренція та ефективність товарних ринків в Україні: Монографія / С.О. Черненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 171 с.
91. Шерер Ф.М. Структура отраслевых рынков / Ф.М. Шерер, Д. Росс. - М.: Инфра-М, 1997. - 698 с.
92. Штулер Г. Г. Економічна сутність та роль природної монополії в економіці країни / Г. Г. Штулер, Т. Ю. Климко, В. К. Макарович // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2012. – Вип. 3 (37). – С. 10–15.
93. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. - М.: Директмедиа Пабблишинг, 2008. - 401 с.
94. Эзрох Ю.С. Генезис и эволюция теории конкуренции в трудах экономистов до Дж. Робинсон и Э. Чемберлина // Вестник ТвГУ. Серия «Экономика и управление». – 2014. – № 4. – С. 71–87.
95. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика: учеб.- практич. пособие / А. Ю. Юданов. – М.: Акалис, 2006. – 272 с.
96. Юдіцький О. Л. Правові засади економічної конкуренції як об'єкта державного регулювання / О. Л. Юдіцький. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10yolodr.pdf>